

Українські культурно-освітні товариства в Галичині та Закарпатті

Товариство “Просвіта” в Галичині

- *У 1939 році налічувала понад 360 тис. членів. Охоплювала 85% українців.*
- **Основне завдання товариства - сприяння просвіті українського народу в культурному, національно-політичному та економічному напрямках.**
- **Джерело прибутків:**
членські внески (бл. 30%), пожертви громадян, прибутки з власних установ.

Діяльність “Просвіти”

(20-30-ті рр.)

Захист прав
українців у
польському сеймі

Бібліотечна справа.

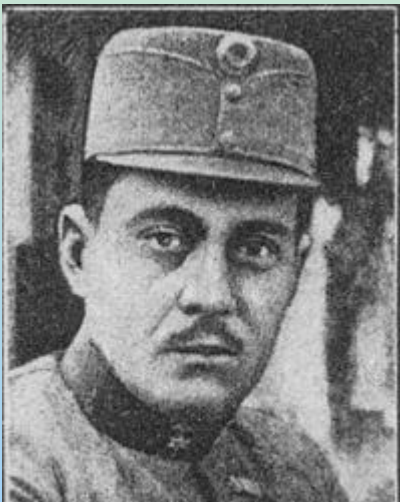
«Краєве товариство
охорони
воєнних могил»

Видавнича справа.

Освітня діяльність

Вшанування
видатних
українців.

Керівники “Просвіти”

М. Галушинський

І. Брик

В.Мудрий

Найважливіші акції “Просвіти” у 20-30-х рр.

Відзначення визначних подій:

- **29 травня 1921р.** - перенесення праху І. Франка до збудованої товариством на Личаківському цвинтарі гробниці;
- **1922— 23рр.** - відзначення 40-річчя артистично-літературної праці М.Заньковецької, 40-річчя літ. праці О.Кобилянської;

- **1933 р.** - організація «Комітету будови пам'ятника І.Франку»

Видавнича діяльність “Просвіти”

Серійні видання:

- "Руська Письменність" (пізніше "Українське Письменство", 1904-28, 25 томів, загальний тираж 172 тис. прим.);
- "Просвітні Листки" (1907-27, 8 книжок, 23 тис. прим.);
- "Народна бібліотека" (1920-27, 38 книг, 203 тис. прим.),
- "Загальна бібліотека" (1920-25, 8 книг);
- "Учітеся, брати мої..." (1921-29, 9 книг, 45 тис. прим.);
- "Історична бібліотека" (1928-25, 10 книг, 48 тис. прим.);
- "Бібліотека "Життя і Знання" (1925-39, 53 книг, 158 тис. прим.).

Періодичні видання:

- "Письмо з "Просвіти" (1876-79, 1891-94, 1907-14, 1921-33),
- "Аматорський театр" (1925-27),
- "Бібліотечний порадник" (1925-26),
- "Народна Просвіта" (1922-27),
- "Життя і Знання" (1927-39),
- "Просвіта" (1936-39).

«Рідна Школа» — українське Педагогічне Товариство

Мета:

(1881-1939 рр.)

- вирішення проблем навчання українського населення;
- надання моральної і матеріальної допомоги учням і студентам.

Напрями діяльності:

- опіка приватними школами Галичини;
- видавнича діяльність;
- культурно-просвітницька діяльність

Масштаби діяльності:

Зростання гуртків і членства			
	1914	1930	1939
Кільк. гуртків	59	593	2074
Кільк. Членів (тис.)	4,8	31,6	105,0

Форми роботи “Рідної школи”

Дошкільне виховання (сезонові садки (1930 — 41, 1938 — 605 з 22100 дітьми); постійних садків було мало — 3 (120 дітей) і 3 світлиці (100 дітей).

Організація шкільництва:

- Народні школи (у них вчилася бл. 2 % українських дітей);
- «збірні лекції» — школи без урядової концесії;
- «домашнє навчання» (не більше 10 дітей разом);
- середні школи (навчалася понад 20 % української молоді, яка ходила до середніх шкіл).

Робота з молоддю:

- фахові школи (торгова гімназія у Львові) і 5 фахово — доповнюючих;
- гуртки доросту (1935 — 16 000 молоді, 1936 — 873 гуртків з 6 188 учнями).

Форми роботи “Рідної школи”

Виховно-освітня діяльність для старших:

- за допомогою рефератів (1937 їх було 1761, а слухало — 24524 особи);
- концертів (306);
- аматорських і театральних вистав (1560) та прилюдних виступів шкільної молоді виховних установ «Р. Ш.» (4 208);
- курси (українознавства, для неписьменних, керівниць садків і рідношкільних керівників, плетіння, куховарства тощо) — разом 64 з 1480 учасниками.

Бібліотечна та видавнича справа:

- діяли бібліотеки (653 з 72 207 книжками і 17 097 читачами, у тому числі 11 176 молоді), а при Головній Управі «Р. Ш.» педагогічна бібліотека з 2580 книг (всі числа на 193738);
- з 1932 р. «Р. Ш.» видавала ілюстрований журнал «Рідна Школа», що виходив двічі на місяць.

Пласт (діє з 1911 р.)

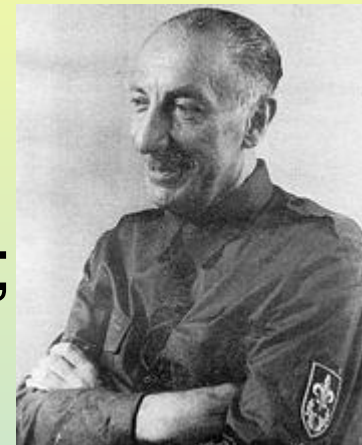
- Із 1921 р. – масовий рух (підручник “Життя у Пласті” за ред. О.Тисовського);

Система виховання:

а) духовне – вивчення історії, традицій, культури рідного народу

б) фізичне – загартування, змагання, здоровий спосіб життя.

Головне гасло: “Бути вірним Богові і Україні!”

Святий Юрій —
Патрон Пласту

“Пласт” в Галичині

- До 1924 року утворилося близько 30 юнацьких пластових полків та декілька окремих для старших пластунів;
- силами стрийського та львівського «Пласту» було відновлено та впорядковано могилу УСС на горі Маківці;
- митрополит Андрей Шептицький надав пластунам площу на горі «Сокіл»;
- З початку 30-х рр. – активніша співпраця з ОУН (антипольська боротьба)

Пластові символи

Андрей Шептицький на Соколі

Союз українок

Мета:

- активізація жінок,
- піднесення освітнього й економічного рівня (зокрема, фахового досвіду у ділянці хатнього господарства), суспільної гігієни, суспільної праці, участь у світовому жіночому русі тощо.

Масштаби:

- кількість членів близько 45 000 (5% українського жіноцтва);
- 25% українських сіл у Галичині мали кружки Союзу українок.

Значення:

- Випускниці (їх було понад 200) курсів працювали здебільша по філіях Союзу українок, що значно спричинилося до гром. та госп. піднесення жінки-селянки.

Основні напрями роботи

Курси громадського вишколу для жінок:

- ознайомлення з засадами Союзу українок та з ідеєю кооперації;
- ведення дитячих садків;
- вивчення хатнього і городнього господарства, основ гігієни.

Фахові курси по містечках і селах (1937 — 177; у тому числі 81 куховарський, 13 — хатнього господарства, 53 — трикотажно-в'язальні, 21 крою та шиття, 7 вишивання).

Основні напрями роботи

Культурно-освітня робота (літературні вечори, доповіді, виставки, відзначення різних річниць).

Бібліотечна справа (1936р. при 36 філіях і 203 кружках існували бібліотеки).

Гуртки доросту для дівчат 14 — 18 рр.
(вивчення українознавства, основних відомостей про кооперацію, народне мистецтво, хатнє господарство тощо).

Опікування літніми дитячими садками.

Видавнича справа (двотижневик «Жінка» (з 1935) і популярний журнал для селянок «Українка» (з 1937)).

Громадські акції Союзу українок

- Встановлення зв'язків із міжнародними жіночими організаціями. (1923р. – членство у Міжнародному Жіночому Союзі).
- Участь у Лізі Миру і Свободи.
- Заходи проти терору окупантів на українських землях:
  - 1924 р. вдалося М. Рудницькій піднести в закордонній пресі справу вбивства польською поліцією Ольги Басараб;
  - 1930 р. поставили перед Радою Ліги Націй і міжнародними жіночими організаціями справу пацифікації в Галичині;
  - 1933 р. поставили справу штучно організованого голоду в радянській Україні.

Культурно-освітні товариства в Закарпатті

Товариство “Просвіта” – провідник української національної ідеї

(Засноване 9 травня 1920 р.)

Активісти: Ю.Брацайко, А.
Волошин, В. Гаджега, В.
Желтвай, М. Стрипський, І.
Панькевич, С. Клочурак, М.
Творидло, В. Пачовський, А.
Штефан)

- Станом на 31 грудня 1928 р.
„Просвіта” мала в краї: 101
читальню, 103 бібліотеки, 43
театральні гуртки

„Русское культурно- просветительное общество имени Александра Духновича”

(1923 р.)

Лідери: С.Фенцик, Є.Сабов, Й.
Камінський, О.Бескид, Ю.
Гаджега

168 читалень по селах, 152
бібліотеки, 79 театральних
гуртків

“Пласт” на Закарпатті

- Заснований в 1921 році в Ужгороді.
- Організатори пластових гуртків були К. Заклинський, А. Дідик, Л. Бачинський.
- Випускали різні часописи («Пластун», «Карпати», «На стійці» та «Скоб»)
- Найбільші осередки «Пласту» -Хуст, Ужгород, Мукачеве, Берегове, Рахів.
- У 1934 році створено старшопластунський мистецький курінь “Нова сцена”(згодом перетворився на професійний театр, а за часів Карпатської України став державним).

участь пластунів у боротьбі за незалежність:

- “Пласт” – основа Карпатської Січі.

Під угорською окупацією діяльність «Пласту» та інших українських патріотичних організацій була заборонена.

Питання для обговорення

- Що спонукало українську спільноту засновувати культурно-освітні товариства?
- У яких регіонах громадський рух був більш активним, а у яких ні? Чому?
- Якими проблемами опікувалися громадські організації та товариства?
- У чому полягає позитивний досвід культурно-просвітницького руху Галичини та Закарпаття у 20-30-х рр.?
- Чим зумовлено відсутність культурно-освітніх товариств у Північній Буковині?
- У чому полягає історичне значення діяльності культурно-освітніх установ?

Використані джерела

1. Довідник з історії України (А-Я)/ За заг. ред. І. Підкови, Р.Шуста. – К.: Генеза, 2001. – 1136 с.
2. Турченко Ф.Г. Новітня історія України. Частина перша. 1917 – 1945. – К.: Генеза, 2000. – 384 с.
3. Хрестоматія з історії України. Практичний довідник/ Уклад. Воропаєва В.В. – Харків: ФОП Співак В.Л., 2010. – 464 с.
4. www.wikipedia.com.ua